

V. 6. PRVOUKA

CHARAKTERISTIKA VYUČOVACÍHO PŘEDMĚTU

Vyučovací předmět **prvouka** vychází ze vzdělávací oblasti **Člověk a jeho svět**. Tato vzdělávací oblast je jedinou vzdělávací oblastí RVP ZV, která je koncipována pouze pro 1. stupeň základního vzdělávání. Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět připravuje základy pro specializovanější výuku ve vzdělávacích oblastech Člověk a společnost, Člověk a příroda a ve vzdělávacím oboru Výchova ke zdraví, které jsou koncipovány pro 2. stupeň základního vzdělávání.

V předmětu **prvouka** jsou realizovány očekávané výstupy všech tematických okruhů vzdělávací oblasti **Člověk a jeho svět** pro 1. období (tj. 1.-3. ročník). Očekávané výstupy oboru pro 2. období (tj. 4.-5. ročník) jsou realizovány ve vyučovacích předmětech **vlastivěda** a **přírodověda**.

Hlavním cílem předmětu je rozvíjet poznatky, dovednosti a prvotní zkušenosti žáků získané ve výchově v rodině a v předškolním vzdělávání. Žáci se učí pozorovat a pojmenovávat věci jevy a děje, jejich vzájemné vztahy a souvislosti a utváří se tak jejich prvotní ucelený obraz světa. Učí se vnímat lidi a vztahy mezi nimi, všítat si podstatných věcných stránek i krásy lidských výtvarů a přírodních jevů, soustředěně je pozorovat, přemýšlet o nich a chránit je. Na základě poznání sebe, svých potřeb a porozumění světu kolem sebe se žáci učí vnímat základní vztahy ve společnosti, porozumět soudobému způsobu života, jeho přednostem i problémům (včetně situací ohrožení), učí se vnímat současnost jako výsledek minulosti a východisko do budoucnosti.

Podmínkou úspěšného vzdělávání v daném předmětu je vlastní prožitek žáků vycházející z konkrétních nebo modelových situací při osvojování potřebných dovedností, způsobů jednání a rozhodování. K tomu významně přispívá i osobní příklad učitele. Propojení výuky s reálným životem a s praktickou zkušeností žáků se stává velkou pomocí i ve zvládání nových životních situací i nové role školáka, pomáhá jim při nalézání jejich postavení mezi vrstevníky a při upevňování pracovních i režimových návyků.

Vzdělávací obsah vyučovacího předmětu **prvouka** je členěn do pěti tematických okruhů, které tvoří jeden celek vnitřně propojený zřejmými souvislostmi a vztahy:

- **Místo, kde žijeme**
- **Lidé kolem nás**
- **Lidé a čas**
- **Rozmanitost přírody**
- **Člověk a jeho zdraví**

V tematickém okruhu **Místo, kde žijeme** se žáci učí na základě poznávání nejbližšího okolí, vztahů a souvislostí v něm chápat organizaci života v rodině, ve škole, v obci. Důraz je kladen na dopravní výchovu, praktické poznávání místních a regionálních skutečností a na utváření přímých zkušeností žáků (např. v dopravní výchově). Různé činnosti a úkoly by měly přirozeným způsobem probudit v žácích kladný vztah k místu jejich bydliště, postupně rozvíjet jejich národní cítění a vztah k naší zemi.

Tematický okruh **Lidé kolem nás** směřuje k prvotním poznatkům a dovednostem budoucího občana demokratického státu. Žáci si postupně osvojují a upevňují základy vhodného chování a jednání mezi lidmi, uvědomují si význam a podstatu pomoci a solidarity mezi lidmi, vzájemné úcty, snášenlivosti a rovného postavení mužů a žen. Seznamují se se základními právy a povinnostmi, ale i s problémy, které provázejí soužití lidí.

V tematickém okruhu **Lidé a čas** se žáci učí orientovat v dějích a v čase. Poznávají, jak a proč se čas měří, jak události postupují v čase a utvářejí historii věcí a dějů. Učí se poznávat, jak se život a věci vyvíjejí a jakým změnám podléhají v čase. V tematickém okruhu se vychází od nejznámějších událostí v rodině a obci. Podstatou tematického okruhu je vyvolat u žáků zájem o minulost, o kulturní bohatství regionu. Proto je důležité, aby žáci mohli samostatně vyhledávat, získávat a zkoumat informace

z dostupných zdrojů, především pak od členů své rodiny i od lidí v nejbližším okolí, aby mohli společně navštěvovat památky.

V tematickém okruhu **Rozmanitost přírody** žáci poznávají velkou rozmanitost i proměnlivost živé i neživé přírody nejbližšího okolí jejich života. Jsou vedeni k tomu, aby si uvědomili, že Země a život na ní tvoří jeden nedílný celek, ve kterém jsou všechny hlavní děje ve vzájemném souladu a rovnováze, kterou může člověk snadno narušit a velmi obtížně obnovovat. Na základě praktického poznávání okolní krajiny a dalších informací se žáci učí hledat důkazy o proměnách přírody, učí se využívat a hodnotit svá pozorování a záznamy, sledovat vliv lidské činnosti na přírodu, hledat možnosti, jak ve svém věku přispět k ochraně přírody a zlepšení životního prostředí.

V tematickém okruhu **Člověk a jeho zdraví** žáci poznávají především sebe na základě poznávání člověka jako živé bytosti, která má své biologické a fyziologické funkce a potřeby. Poznávají, jak se člověk vyvíjí a mění od narození do dospělosti, co je pro člověka vhodné a nevhodné z hlediska denního režimu, hygieny, výživy, mezilidských vztahů atd. Získávají základní poučení o zdraví a nemocech, o zdravotní prevenci i první pomoci a o bezpečném chování v různých životních situacích, včetně mimořádných událostí, které ohrožují zdraví jedinců i celých skupin obyvatel. Žáci si postupně uvědomují, jakou odpovědnost má každý člověk za své zdraví a bezpečnost i za zdraví jiných lidí. Žáci jsou vedeni k poznání, že zdraví je důležitá hodnota v životě člověka. Potřebné vědomosti a dovednosti získávají tím, že pozorují názorné pomůcky, sledují konkrétní situace, hrají určené role a řeší modelové situace.

Nezanedbatelná část výuky probíhá mimo budovu školy – v blízkém okolí školy, v různých částech obce, v rámci škol v přírodě. K preferovaným formám výuky patří i exkurze do různých institucí a do zajímavých přírodních lokalit.

■ OBSAHOVÉ, ČASOVÉ A ORGANIZAČNÍ VYMEZENÍ PŘEDMĚTU

Vyučovací předmět **prvouka** se vyučuje v 1.– 3. ročníku s hodinovými dotacemi podle školního učebního plánu:

	1. ročník	2. ročník	3. ročník
Počet hodin	2	2	2
Z toho DČD*	0	0	0

*DČD = disponibilní časová dotace

V předmětu se realizují především **průřezová témata** Výchova demokratického občana, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech a Environmentální výchova. Z kapitoly „Zařazení průřezových témat“ je zřejmé, v kterém ročníku a jakou formou se v předmětu **prvouka** realizují jednotlivá **průřezová témata** (kapitola III.5., strana 24 – 54).

Výuka prvouky může probíhat v kmenových třídách, kde lze využívat kromě běžných pomůcek i interaktivní tabuli a výpočetní techniku. Nezanedbatelná část výuky ale probíhá mimo budovu školy – v blízkém okolí školy, v různých částech obce, v rámci exkurzí do různých institucí a zajímavých přírodních lokalit.

■ VÝCHOVNÉ A VZDĚLÁVACÍ STRATEGIE PŘEDMĚTU

◦ Kompetence k učení

- podporujeme samostatnost a tvořivost
- podporujeme různé přijatelné způsoby dosažení cíle
- ve výuce se zaměřujeme prioritně na „aktivní“ dovednosti, učivo používáme jako prostředek k jejich získání

- ve výuce zřetelně rozlišujeme základní (nezbytné, klíčové, kmenové) učivo a učivo rozšiřující (doplňující)
- učíme práci s chybou
- učíme trpělivosti, povzbuzujeme

◦ **Kompetence k řešení problémů**

- učíme žáky nebát se problémů, hovořit o nich a přijímat odpovědnost za jejich řešení
- vytvářením praktických problémových úloh a situací v třídním kolektivu učíme žáky v praxi problémy řešit
- podporujeme různé přijatelné způsoby řešení problému
- podporujeme týmovou spolupráci při řešení problémů
- učíme žáky, jak některým problémům předcházet (vhodným chováním, pravidelnou přípravou na vyučování)
- ve škole i při mimoškolních akcích průběžně monitorujeme, jak žáci prakticky zvládají řešení problémů

◦ **Kompetence komunikativní**

- klademe důraz na „kulturní úroveň“ komunikace
- netolerujeme agresivní, hrubé, vulgární a nezdvořilé projevy v chování žáků
- vedeme žáky k tomu, aby otevřeně vyjadřovali svůj názor podpořený logickými argumenty
- vedeme žáky k pozitivnímu vnímání své školy, své obce, sebe a ostatních lidí
- připravujeme žáky na zvládnutí komunikace s jinými lidmi v krizových a ohrožujících situacích
- důsledně vyžadujeme dodržování pravidel stanovených ve školním řádu jako přípravu na dodržování zákonných norem a morálky společnosti
- učíme žáky naslouchat druhým, jako nezbytný prvek účinné mezilidské komunikace
- jdeme příkladem – „Profesionálně“ přistupujeme ke komunikaci s žáky, rodiči, zaměstnanci školy a širší veřejností; komunikujeme na „kulturní úrovni“, své názory opíráme o logické argumenty; netolerujeme pomluvy; pozitivně prezentujeme svoji školu a učitelskou profesi na veřejnosti

◦ **Kompetence sociální a personální**

- vedeme žáky k osvojování základních mravních hodnot v rodině i ve společnosti
- důsledně vyžadujeme dodržování pravidel chování stanovených školním řádem ve škole i při mimoškolních akcích, vedeme žáky k pochopení nutnosti pravidel a jejich respektování
- učíme žáky respektovat pravidla práce v týmu, rozvíjíme schopnosti žáků zastávat v týmu různé
- učíme žáky navozovat a udržovat přátelské vztahy na základě respektu, tolerance a empatie
- vedeme žáky k odmítavému postoji ke všemu, co narušuje dobré vztahy mezi lidmi
- netolerujeme projevy jakékoli nesnášenlivosti
- učíme žáky rozpoznat, kdy někdo jiný potřebuje jejich pomoc a umět ji poskytnout
- vedeme žáky k pocitu radosti z poskytnuté pomoci
- seznamujeme žáky s nebezpečím zneužívání vlastní osoby a poskytujeme návod, jak tyto situace řešit

◦ **Kompetence občanské**

- v žácích upevňujeme hrdost na svou osobu, rodinu a obec
- vedeme žáky k aktivní ochraně životního prostředí a svého zdraví
- upevňujeme žádoucí pozitivní formy chování ve škole i mimo ni
- nabízíme žákům vhodné volnočasové aktivity jako protipól sociálně patologickým jevům
- netolerujeme nekamarádkské chování a odmítnutí požadované pomoci
- na konkrétních situacích demonstrujeme pozitivní a negativní projevy chování lidí; učíme žáky rozpoznávat nevhodné chování a uvědomovat si jeho možné důsledky

◦ **Kompetence pracovní**

- vedeme žáky k pozitivnímu vztahu k práci
- práci nikdy netrestáme
- kvalitně odvedenou práci vždy pochválíme (přihlížíme k individuálním možnostem žáka, oceňujeme snahu)
- vedeme žáky k odpovědnosti za plnění svých pracovních povinností, vedeme žáky ke snaze odvést maximální výkon dle svých možností
- učíme žáky pracovat přiměřeným pracovním tempem, aby neplýtvali svojí energií ani energií druhých
- učíme žáky pravidlům spolupráce, hodnotit práci svoji i práci týmu
- upevňujeme v žácích vědomí, že ve spolupráci lze lépe naplňovat osobní i společné cíle
- seznamujeme žáky se základní nabídkou pracovních profesí
- vedeme žáky k dodržování zásad bezpečnosti a hygieny práce, ochrany zdraví, životního prostředí a materiálních hodnot nejen ve škole, ale i mimo ni

▣ **OČEKÁVANÉ VÝSTUPY (OVO) VZDĚLÁVACÍHO OBORU ČLOVĚK A JEHO SVĚT**

1. MÍSTO, KDE ŽIJEME

Očekávané výstupy – 1. období (1.-3. ročník)

žák

- ČJS-3-1-01 vyznačí v jednoduchém plánu místo svého bydliště a školy, cestu na určené místo a rozliší možná nebezpečí v nejbližším okolí
- ČJS-3-1-02 začlení svou obec (město) do příslušného kraje a obslužného centra ČR, pozoruje a popisuje změny v nejbližším okolí, obci (městě)
- ČJS-3-1-03 rozliší přírodní a umělé prvky v okolní krajině a vyjádří různými způsoby její estetické hodnoty a rozmanitost

Učivo:

domov - prostředí domova, orientace v místě bydliště

škola - prostředí školy, činnosti ve škole, okolí školy, bezpečná cesta do školy, riziková místa a situace

obec (město), místní krajina - její části, poloha v krajině, minulost a současnost obce (města), význačné budovy, dopravní síť

Minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření:

Očekávané výstupy

žák

- ČJS-3-1-01p orientuje se v okolí svého bydliště a v okolí školy
- ČJS-3-1-01p popisuje a zvládne cestu do školy
- ČJS-3-1-03p znát nejvýznamnější místa v okolí

Učivo:

domov a jeho okolí - poznávání nejvýznamnějších míst obce, orientace v obci, adresa bydliště

škola - prostředí školy a život ve škole a jejím okolí, cesta do školy, základy bezpečnosti silničního provozu

2. LIDÉ KOLEM NÁS

Očekávané výstupy – 1. období (1.-3. ročník)

žák

ČJS-3-2-01 rozlišuje blízké příbuzenské vztahy v rodině, role rodinných příslušníků a vztahy mezi nimi, projevuje toleranci k přirozeným odlišnostem spolužáků i jiných lidí, jejich přednostem i nedostatkům

ČJS-3-2-02 odvodí význam a potřebu různých povolání a pracovních činností

Učivo:

rodina - postavení jedince v rodině, role členů rodiny, příbuzenské a mezigenerační vztahy, život a funkce rodiny, práce fyzická a duševní, zaměstnání

soužití lidí - mezilidské vztahy, komunikace, obchod, firmy, zájmové spolky

chování lidí - vlastnosti lidí, pravidla slušného chování

Minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření:

Očekávané výstupy

žák

ČJS-3-2-01p rozlišuje role rodinných příslušníků a vztahy mezi nimi, rozlišuje blízké příbuzenské vztahy

ČJS-3-2-01p dodržuje základní pravidla společenského chování

ČJS-3-2-01p při setkání s neznámými lidmi se chová adekvátně

ČJS-3-2-01p projevuje toleranci k odlišnostem spolužáků, jejich přednostem i nedostatkům

ČJS-3-2-02p pojmenovat nejběžnější povolání a pracovní činnosti

Učivo:

rodina a společnost - role členů rodiny, dělba povinností v rodině, příbuzenské vztahy, život rodiny, mezilidské vztahy, základní pravidla společenského chování, nabídka zájmových činností pro aktivní využití volného času, jednání v obchodě, na poště, u lékaře

právo a spravedlnost - práva a povinnosti žáka školy, práva dítěte v rodině, postihy nevhodného chování

osobní bezpečí - pravidla chování při setkání s neznámými lidmi, zásady bezpečného chování při pobytu

v přírodě, BESIP, protipožární ochrana

chování člověka v mimořádných situacích - chování při požáru, při vyhlášení poplachu, při dopravní nehodě; důležitá telefonní čísla

3. LIDÉ A ČAS

Očekávané výstupy – 1. období (1.-3. ročník)

žák

ČJS-3-3-01 využívá časové údaje při řešení různých situací v denním životě, rozlišuje děj v minulosti, přítomnosti a budoucnosti

ČJS-3-3-02 pojmenuje některé rodáky, kulturní či historické památky, významné události regionu, interpretuje některé pověsti nebo báje spjaté s místem, v němž žije

ČJS-3-3-03 uplatňuje elementární poznatky o sobě, o rodině a činnostech člověka, o lidské společnosti, žití, zvycích a o práci lidí; na příkladech porovnává minulost a současnost

Učivo:

orientace v čase a časový řád - určování času, čas jako fyzikální veličina, dějiny jako časový sled událostí, kalendáře, letopočet, generace, režim dne, roční období

současnost a minulost v našem životě - proměny způsobu života, bydlení, předměty denní potřeby, průběh lidského života

regionální památky

báje, mýty, pověsti - minulost kraje v bájích a pověstech

Minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření:

Očekávané výstupy

žák

ČJS-3-3-01p pozná, kolik je hodin; orientuje se v čase

ČJS-3-3-01p zná rozvržení svých denních činností

ČJS-3-3-02p, ČJS-3-3-03p rozlišuje děj v minulosti, přítomnosti a budoucnosti

ČJS-3-3-03p poznává různé lidské činnosti

Učivo:

orientace v čase - určování a měření času, rok, roční období, měsíc, týden, den, hodiny; kalendář, režim dne

povolání rodičů, popis různých lidských činností a profesí

4. ROZMANITOST PŘÍRODY

Očekávané výstupy – 1. období (1.-3. ročník)

žák

ČJS-3-4-01 pozoruje, popíše a porovná viditelné proměny v přírodě v jednotlivých ročních obdobích

ČJS-3-4-02 roztřídí některé přírodniny podle nápadných určujících znaků, uvede příklady výskytu organismů ve známé lokalitě

ČJS-3-4-03 provádí jednoduché pokusy u skupiny známých látek, určuje jejich společné a rozdílné vlastnosti a změří základní veličiny pomocí jednoduchých nástrojů a přístrojů

Učivo:

látky a jejich vlastnosti - změny látek a skupenství, vlastnosti, porovnávání látek a měření veličin s praktickým užíváním základních jednotek

voda a vzduch - vlastnosti a složení, význam vody a vzduchu pro život

nerosty a horniny, půda - nerosty v regionu, složení půdy a její význam

Minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření:

Očekávané výstupy

žák

ČJS-3-4-01p pozoruje a na základě pozorování popíše některé viditelné proměny v přírodě v jednotlivých ročních obdobích

ČJS-3-4-02p pozná nejběžnější druhy domácích a volně žijících zvířat

ČJS-3-4-02p pojmenovat základní druhy ovoce a zeleniny a poznat rozdíly mezi dřevinami a bylinami

ČJS-3-4-03p provede jednoduchý pokus podle návodu

Učivo:

příroda v ročních obdobích - změny v přírodě podle ročních období (rostliny, zvířata, délka dne a noci, počasí), péče o zvířata a ptáky, sezónní práce na zahradě a na poli

zvířata - domácí zvířata a jejich mláďata, volně žijící zvířata v lese, na poli a u vody

rostliny - jehličnaté a listnaté stromy, dřeviny a byliny, ovoce a zelenina

bezpečné chování v přírodě - nebezpečí vztekliny, klíšťové encefalitidy a boreliózy; prevence úrazů
jednoduché experimenty - změny skupenství vody, vlastnosti vody, sněhu, ledu

5. ČLOVĚK A JEHO ZDRAVÍ

Očekávané výstupy – 1. období (1.-3. ročník)

žák

- ČJS-3-5-01 uplatňuje základní hygienické, režimové a jiné zdravotně preventivní návyky s využitím elementárních znalostí o lidském těle; projevuje vhodným chováním a činnostmi vztah ke zdraví
- ČJS-3-5-02 rozezná nebezpečí různého charakteru, využívá bezpečná místa pro hru a trávení volného času, uplatňuje základní pravidla bezpečného chování účastníka silničního provozu, jedná tak, aby neohrožoval zdraví své a zdraví jiných
- ČJS-3-5-03 chová se obezřetně při setkání s neznámými jedinci, odmítne komunikaci, která je mu nepříjemná; v případě potřeby požádá o pomoc pro sebe i pro jiné dítě, ovládá způsoby komunikace s operátory tísňových linek
- ČJS-3-5-04 reaguje adekvátně na pokyny dospělých při mimořádných událostech

Učivo:

lidské tělo - stavba těla, základní funkce a projevy, životní potřeby člověka, pohlavní rozdíly mezi mužem a ženou, vývoj jedince

péče o zdraví, zdravá výživa - zdravý životní styl, denní režim, pitný režim, pohybový režim, zdravá strava; nemoc, prevence nemocí, drobné úrazy a poranění, první pomoc, prevence úrazů; osobní a intimní hygiena

osobní bezpečí - bezpečné chování v rizikovém prostředí, bezpečné chování v silničním provozu v roli chodce a cyklisty

chování v mimořádných a život ohrožujících situacích - respektování pokynů dospělých, přivolání pomoci, komunikace s operátory tísňových linek

Minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření:

Očekávané výstupy

žák

- ČJS-3-5-01p uplatňuje hygienické návyky a zvládá sebeobsahu; popíše své zdravotní potíže a pocity; zvládá ošetření drobných poranění
- ČJS-3-5-01p pojmenuje hlavní části lidského těla
- ČJS-3-5-02p rozezná nebezpečí; dodržuje zásady bezpečného chování; neohrožuje své zdraví a zdraví jiných
- ČJS-3-5-02p uplatňuje základní pravidla bezpečného chování účastníka silničního provozu
- ČJS-3-5-03p chová se obezřetně při setkání s neznámými jedinci; v případě potřeby požádá o pomoc pro sebe i pro jiné; ovládá způsoby komunikace s operátory tísňových linek
- ČJS-3-5-04p reaguje adekvátně na pokyny dospělých při mimořádných událostech

Učivo:

lidské tělo - části lidského těla, smysly a jejich čidla

péče o zdraví - denní režim, zdravá strava a pitný režim, význam aktivního pohybu, osobní a intimní hygiena, ošetření drobných poranění, prevence úrazů, bezpečnost práce

osobní bezpečí - bezpečné chování v silničním provozu, přivolání pomoci v krizových situacích, evakuace školy; bezpečnost při kontaktu s neznámými lidmi

